

Teismo praktikos rinkinys

GENERALINĖS ADVOKATĖS
TAMARA ČAPETA IŠVADA,
pateikta 2023 m. balandžio 20 d.¹

Byla C-116/22

**Europos Komisija
prieš**

Vokietijos Federacinę Respubliką

„Valstybės narės įsipareigojimų neįvykdymas – Direktyva 92/43/EEB – Natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsauga – 4 straipsnio 4 dalis – Specialios saugomos teritorijos – Pareiga nustatyti apsaugos tikslus“

I. Įvadas

1. „Tai, ką padarysime 2020–2030 m., <...> bus lemiamas dešimtmetis žmonijos ateičiai Žemėje. Ateitis nėra nulemta, ateitis – mūsų rankose.“²
2. Sąjunga dalyvauja nukreipiant ateitį iš dalies per Buveinių direktyvą³.
3. Šioje byloje nagrinėjamas vienas iš daugelio atvejų, kai Europos Komisija užtikrina šios priemonės vykdymą. Ji pagal SESV 258 straipsnį pareiškė ieškinį Vokietijos Federacinei Respublikai dėl įsipareigojimų pagal Buveinių direktyvos 4 straipsnio 4 dalį ir 6 straipsnio 1 dalį neįvykdymo.
4. Iš tiesų tai jau ketvirtas Teisingumo Teisme pareikštas šios srities ieškinys dėl įsipareigojimų neįvykdymo po to, kai buvo priimtas 2019 m. rugsėjo 5 d. Sprendimas *Komisija / Portugalija (Specialių saugomų teritorijų steigimas ir apsauga)*⁴ ir 2020 m. gruodžio 17 d. Sprendimas *Komisija / Graikija*⁵, o byla *Komisija / Airija (Specialių saugomų teritorijų apsauga)*, C-444/21,

¹ Originalo kalba: anglų.

² Clay, J. (rež.), *Breaking Boundaries: The Science of Our Planet*, Netflix Original Documentary (pasakoja D. Attenborough ir J. Rockström), 2021.

³ 1992 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyva 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos (OL L 206, 1992, p. 7; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 102; klaidų ištaisymas OL L 81, 2015, p. 5) su naujausiais pakeitimais, padarytais 2013 m. gegužės 13 d. Tarybos direktyva 2013/17/ES (OL L 158, 2013, p. 193) (toliau – Buveinių direktyva).

⁴ C-290/18, nepaskelbtas Rink., EU:C:2019:669.

⁵ C-849/19, nepaskelbtas Rink., EU:C:2020:1047.

kurioje neseniai pateikiau išvadą⁶, tebenagrinėjama. Be to, Teisingumo Teisme nagrinėjamas dar vienas panašaus pobūdžio ieškinys⁷ ir vyksta pažeidimo procedūros prieš kelias kitas valstybes nares⁸.

5. Trumpai apibūdinusi šios prieš Vokietiją pradėtos procedūros dėl įsipareigojimų neįvykdymo eigą (II skirsnis), pirmiausia aptarsiu Buveinių direktyvą ir jos 4 straipsnio 4 dalį bei 6 straipsnio 1 dalį (III skirsnis). Paskui Teisingumo Teismo prašymu išanalizuosiu antrąjį Komisijos šioje byloje nurodytą pagrindą dėl Buveinių direktyvos 4 straipsnio 4 dalies pažeidimo, kiek tai susiję su reikalavimais dėl apsaugos tikslų (IV skirsnis).

II. Šios bylos eiga: ikiteisminė procedūra ir procesas Teisingumo Teisme

6. Ši byla iškelta dėl Vokietijos įsipareigojimų pagal Buveinių direktyvos 4 straipsnio 4 dalį ir 6 straipsnio 1 dalį įgyvendinimo Alpių, Atlanto ir žemyniniame biogeografiniuose regionuose⁹.

7. 2003 ir 2004 m. priimtais sprendimais¹⁰ Komisija dėl kiekvieno iš šių regionų patvirtino Bendrijos svarbos teritorijų (toliau – BST) Vokietijos teritorijoje sąrašą. Vėliau Komisija atnaujino šiuos sąrašus 2007 ir 2008 m. priimtais sprendimais¹¹. Ši byla susijusi su iš viso 4 606 teritorijomis, įtrauktomis į minėtuose Komisijos sprendimuose pateiktus sąrašus.

8. Atlikusi tyrimus pagal „EU Pilot“ procedūrą, 2015 m. vasario 27 d. Komisija pagal SESV 258 straipsnį nusiuntė Vokietijai oficialų pranešimą, kuriame išdėstė savo nuomonę, kad ši valstybė narė, pažeisdama įsipareigojimus pagal Buveinių direktyvos 4 straipsnio 4 dalį ir 6 straipsnio 1 dalį, keliose BST neįsteigė specialių saugomų teritorijų (toliau – SST) ir nenustatė būtinų apsaugos priemonių.

9. 2015 m. birželio 24 d. Vokietija atsakė į oficialų pranešimą ir nurodė, kokią pažangą padarė steigdama SST ir nustatydamą apsaugos priemones. Be to, 2016 m. sausio 14 d., 2016 m. balandžio 7 d., 2016 m. liepos 25 d., 2016 m. gruodžio 23 d., 2017 m. liepos 27 d., 2017 m. gruodžio 22 d. ir 2018 m. rugpjūčio 3 d. Vokietija Komisijai nusiuntė septynis pranešimus apie įsteigtas naujas SST ir nustatytas naujas apsaugos priemones.

⁶ C-444/21, EU:C:2023:90.

⁷ Žr. nagrinėjamą bylą *Komisija / Bulgarija*, C-85/22.

⁸ Šioje byloje pareikštame ieškinyje Komisija nurodė, kad vyksta tokio paties pobūdžio procedūros dėl Belgijos, Ispanijos, Italijos, Kipro, Latvijos, Lietuvos, Lenkijos, Rumunijos ir Slovakijos įsipareigojimų neįvykdymo.

⁹ Minėti regionai yra tinklo „Natura 2000“ dalis. Išsamiau žr. šios išvados 21–23 punktus.

¹⁰ 2003 m. gruodžio 22 d. Komisijos sprendimas 2004/69/EB, patvirtinantis Bendrijos svarbos teritorijų Alpių biogeografiniame regione sąrašą pagal [Buveinių direktyvą] (OL L 14, 2004, p. 21; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 8 t., p. 10); 2004 m. gruodžio 7 d. Komisijos sprendimas 2004/813/EB, pagal [Buveinių direktyvą] patvirtinantis Atlanto biogeografinio regiono Bendrijos svarbos teritorijų sąrašą (OL L 387, 2004, p. 1); 2004 m. gruodžio 7 d. Komisijos sprendimas 2004/798/EB, kuriuo, remiantis [Buveinių direktyva], patvirtinamas žemyninio biogeografinio regiono Bendrijos svarbos teritorijų sąrašas (OL L 382, 2004, p. 1). Šešerių metų terminas, per kurį pagal Buveinių direktyvos 4 straipsnio 4 dalį šiose teritorijose turėjo būti įsteigtos specialios saugomos teritorijos, Alpių biogeografiniam regionui baigėsi 2009 m. gruodžio 22 d., o Atlanto ir žemyniniam biogeografiniams regionams – 2010 m. gruodžio 7 d.

¹¹ 2008 m. sausio 25 d. Komisijos sprendimas 2008/218/EB, kuriuo pagal [Buveinių direktyvą] patvirtinamas pirmasis atnaujintas Bendrijos svarbos teritorijų Alpių biogeografiniame regione sąrašas (OL L 77, 2008, p. 106); 2007 m. lapkričio 12 d. Komisijos sprendimas 2008/23/EB, pagal [Buveinių direktyvą] patvirtinantis pirmąjį atnaujintą Atlanto biogeografinio regiono Bendrijos svarbos teritorijų sąrašą (OL L 12, 2008, p. 1); 2007 m. lapkričio 13 d. Komisijos sprendimas 2008/25/EB, pagal [Buveinių direktyvą] patvirtinantis pirmąjį atnaujintą žemyninio biogeografinio regiono Bendrijos svarbos teritorijų sąrašą (OL L 12, 2008, p. 383). Buveinių direktyvos 4 straipsnio 4 dalyje nustatytas šioms papildomoms teritorijoms taikomas šešerių metų terminas Alpių biogeografiniam regionui baigėsi 2014 m. sausio 25 d., Atlanto biogeografiniam regionui – 2013 m. lapkričio 12 d., o žemyniniam biogeografiniam regionui – 2013 m. lapkričio 13 d. Taigi, kalbant apie pirmąjį iš šių sprendimų, šešerių metų terminas pagal Buveinių direktyvos 4 straipsnio 4 dalį papildomoms teritorijoms baigėsi ne vėliau kaip 2014 m. sausio 25 d.

10. Šiai išvadai svarbu tai, kad 2019 m. sausio 26 d. Komisija nusiuntė Vokietijai papildomą oficialų pranešimą, kuriame tvirtino, kad ši valstybė narė, nenustačiusi pakankamai išsamių ir konkrečių aptariamoms teritorijoms taikomų apsaugos tikslų ir apsaugos priemonių, pažeidė įsipareigojimus pagal Buveinių direktyvos 4 straipsnio 4 dalį ir 6 straipsnį.
11. 2019 m. balandžio 26 d. ir 2019 m. birželio 11 d. Vokietija atsakė į papildomą oficialų pranešimą ir nurodė, kokią pažangą padarė steigdama SST ir nustatydamą apsaugos priemones. Ji nesutiko su Komisijos nuomone dėl Buveinių direktyvoje nustatytų įsipareigojimų, susijusių su apsaugos tikslais ir apsaugos priemonėmis.
12. 2020 m. vasario 13 d. Komisija pateikė Vokietijai pagrįstą nuomonę; joje tvirtino, kad nurodyti Buveinių direktyvos 4 straipsnio 4 dalies ir 6 straipsnio 1 dalies pažeidimai išliko. Šios valstybės narės prašymu Komisija 2020 m. kovo 12 d. raštu pratęsė atsakymo į pagrįstą nuomonę terminą iki 2020 m. birželio 13 d.
13. 2020 m. birželio 12 d. Vokietija pateikė atsakymą į pagrįstą nuomonę. Visų pirma ji nurodė pažangą, kurią padarė siekdama užbaigti SST steigimą ir apsaugos priemonių nustatymą. Ji ir toliau nesutiko su Komisijos nuomone dėl Buveinių direktyvoje nustatytų reikalavimų dėl apsaugos tikslų ir apsaugos priemonių.
14. 2022 m. vasario 18 d. Komisija, manydama, kad iki 2020 m. birželio 13 d. Vokietija vis dar nebuvo įvykdžiusi įsipareigojimų pagal Buveinių direktyvos 4 straipsnio 4 dalį ir 6 straipsnio 1 dalį, pagal SESV 258 straipsnį Teisingumo Teisme pareiškė šį ieškinį.
15. Nurodydama pirmąjį ieškinio pagrindą Komisija Teisingumo Teismo prašo pripažinti, kad Vokietija pažeidė Buveinių direktyvos 4 straipsnio 4 dalį, nes neįsteigė SST kai kuriose savo teritorijose (88 iš 4 606 BST).
16. Nurodydama antrąjį pagrindą Komisija Teisingumo Teismo prašo pripažinti, kad Vokietija pažeidė Buveinių direktyvos 4 straipsnio 4 dalį, nes, pirma, nenustatė jokių 88 iš 4 606 BST apsaugos tikslų ir, antra, bendrai ir nuolat nustatinėjo nepakankamai konkrečius įsteigtų SST apsaugos tikslus.
17. Remdamasi trečiuoju pagrindu Komisija Teisingumo Teismo prašo pripažinti, kad Vokietija pažeidė Buveinių direktyvos 6 straipsnio 1 dalį, nes, pirma, nenustatė jokių apsaugos priemonių 737 iš 4 606 BST ir, antra, bendrai ir nuolat nustatinėjo apsaugos priemones, neatitinkančias šios nuostatos reikalavimų.
18. 2022 m. gegužės 23 d. pateiktame atsiliepime į ieškinį Vokietija Teisingumo Teismo prašo atmesti visą šį ieškinį kaip nepagrįstą.
19. Be to, Komisija ir Vokietija 2022 m. liepos 4 d. ir 2022 m. rugpjūčio 16 d. pateikė, atitinkamai, dubliką ir tripliką.
20. Remiantis Teisingumo Teismo procedūros reglamento 76 straipsnio 2 dalimi, posėdis nebuvo surengtas.

III. Buveinių direktyva ir jos 4 straipsnio 4 dalis bei 6 straipsnio 1 dalis

A. „Natura 2000“ ir trys aptariamai biogeografiniai regionai

21. Priminsiu¹², kad pagal Buveinių direktyvą įsteigtos SST¹³ kartu su pagal Paukščių direktyvą¹⁴ įsteigtomis specialiomis apsaugos teritorijomis (toliau – SAT) yra „Natura 2000“¹⁵, vientiso Europos ekologinio tinklo, sukurto siekiant užtikrinti Europos Sąjungos vertingiausių buveinių ir rūšių, kurioms gresia didžiausias išnykimo pavojus, ilgalaikį išlikimą, dalis.

22. Šioje byloje aptariamai Alpių, Atlanto ir žemyninis regionai yra įtraukti į tinklą „Natura 2000“, kuris yra suskirstytas į penkis jūrų ir devynis sausumos biogeografinius regionus¹⁶.

23. Alpių biogeografinis regionas, vadinamas „Europos stogu“, apima penkias ilgiausias ir aukščiausias kalnų grandines ir pasižymi labai turtinga biologine įvairove – jame auga beveik du trečdaliai Europos žemyno augalų¹⁷. Atlanto biogeografinis regionas, vadinamas „Europos vakariniu pakraščiu“, apima du produktyviausius pasaulio vandens telkinius (Šiaurės jūrą ir Atlanto vandenyną) ir daugiau kaip pusę Europos Sąjungos pakrantės, kurioje taip pat gausu buveinių ir rūšių¹⁸. Žemyninis biogeografinis regionas, vadinamas „Europos širdimi“, apima daugiau kaip ketvirtadalį Europos Sąjungos teritorijos ir pasižymi didele biologine įvairove, ypač dėl to, kad jame aptinkama daug retų gyvūnų ir augalų rūšių¹⁹.

B. Buveinių direktyvos sistemos apžvalga

24. Kaip išsamiau paaiškinau savo išvadoje byloje *Komisija / Airija (Specialių saugomų teritorijų apsauga)*²⁰, kuriant „Natura 2000“ tinklą, valstybės narės prisideda, atsižvelgdamos į tai, kokią dalį jų teritorijoje užima atitinkami Buveinių direktyvos prieduose išvardyti buveinių tipai ir rūšys, dėl kurių jos steigia SST.

25. Trumpai tariant, Buveinių direktyvoje numatyta, kad SST steigiamos etapais, pradedant nuo valstybių narių teikiamos informacijos, kuria remdamasi Komisija privalomu aktu nustato BST sąrašą. Privalomam aktui įsigaliojus, valstybės narės turi per šešerius metus šiose BST oficialiai įsteigti SST ir nustatyti būtinas apsaugos priemones.

¹² Žr. mano išvadą byloje *Komisija / Airija (Specialių saugomų teritorijų apsauga)* (C-444/21, EU:C:2023:90, 25–28 punktai).

¹³ Žr. Buveinių direktyvos 3 straipsnio 1 dalį ir šeštą bei septintą konstatuojamąsias dalis.

¹⁴ 2009 m. lapkričio 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/147/EB dėl laukinių paukščių apsaugos (OL L 20, 2010, p. 7), kuria buvo panaikinta 1979 m. balandžio 2 d. Tarybos direktyva 79/409/EEB dėl laukinių paukščių apsaugos (OL L 103, 1979, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 1 t., p. 98) (toliau – Paukščių direktyva).

¹⁵ Įdomu tai, kad priimant sprendimus Parlamentas pasiūlė pakeisti jo pavadinimą į „Natura Semper“, tačiau šis pakeitimas buvo atmetas. Šiuo klausimu žr. Europos Parlamento nuomonę, pateiktą per pirmąjį pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos dėl natūralių ir pusiau natūralių buveinių bei laukinės faunos ir floros apsaugos, svarstymą, pakeitimas Nr. 13 (OL C 324, 1990, p. 26).

¹⁶ Žr., pavyzdžiui, 2020 m. spalio 15 d. Komisijos ataskaitą Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „Gamtos padėtis Europos Sąjungoje. 2013–2018 m. rūšių ir buveinių tipų, saugomų Paukščių direktyva ir Buveinių direktyva, būklės ir tendencijų ataskaita“, COM(2020) 635 final, Briuselis (toliau – Komisijos ataskaita), p. 1.

¹⁷ Žr., pavyzdžiui, Komisijos leidinį „Natura 2000 in the Alpine Region“, Europos Bendrijų oficialiųjų leidinių biuras, Liuksemburgas, 2005; Europos aplinkos agentūra, „Biogeographical regions in Europe: The Alpine region – mountains of Europe“, 2008, galima susipažinti internete adresu: https://www.eea.europa.eu/publications/report_2002_0524_154909/biogeographical-regions-in-europe.

¹⁸ Žr., pavyzdžiui, Komisijos leidinį „Natura 2000 in the Atlantic Region“, Europos Bendrijų oficialiųjų leidinių biuras, Liuksemburgas, 2009.

¹⁹ Žr., pavyzdžiui, Komisijos leidinį „Natura 2000 in the Continental Region“, Europos Bendrijų oficialiųjų leidinių biuras, Liuksemburgas, 2005.

²⁰ Žr. C-444/21, EU:C:2023:90, 29–53 punktai.

26. Buveinių direktyvos 4 straipsnio 4 dalyje reikalaujama, kad valstybės narės įsteigtų SST. Joje nustatyta:

„Jei, laikantis 2 dalyje nustatytos tvarkos, yra patvirtinama Bendrijos svarbos teritorija, atitinkama valstybė narė turi kaip galima greičiau, bet ne vėliau kaip per šešerius metus, toje teritorijoje įsteigia [įsteigti] specialią saugomą teritoriją, nustatydamą prioritetus, atsižvelgdama į teritorijos svarbą palaikant ar atstatant I priede išvardytų natūralių buveinių tipų arba II priede išvardytų rūšių palankią apsaugos būklę bei užtikrinant *Natura 2000* tinklo vientisumą, taip pat atsižvelgdama į toms vietovėms gresiantį degradavimą ar sunaikinimą.“

27. Steigdamą SST, valstybė narė taip pat turi nustatyti būtinas apsaugos priemones. Tai įtvirtinta Buveinių direktyvos 6 straipsnio 1 dalyje, suformuluotoje taip:

„Specialioms saugomoms teritorijoms valstybės narės nustato būtinas apsaugos priemones, tarp jų, jei reikia, atitinkamus tvarkymo planus, parengtus specialiai šioms teritorijoms ar integruotus į kitus plėtros planus, ir atitinkamas įstatymais nustatytas, administracines arba sutartyje numatytas priemones, kurios atitinka teritorijoje esančių į I priedą įtrauktų natūralių buveinių tipų ir į II priedą įtrauktų rūšių ekologinius reikalavimus.“

28. Nors Buveinių direktyvoje valstybių narių pareigos išdėstytos dviejose atskirose nuostatose, norint pasiekti „Natura 2000“ tikslus, SST įsteigimas ir būtinų apsaugos priemonių nustatymas yra nedaloma visuma. Priminsiu, kad Buveinių direktyvos tikslas – pasiekti realių rezultatų nustatytose gamtos srityse²¹.

29. Kalbant apie šiai bylai svarbias Vokietijos teritorijoje esančias teritorijas, terminas įsipareigojimams pagal Buveinių direktyvos 4 straipsnio 4 dalį ir 6 straipsnio 1 dalį įvykdyti baigėsi vėliausiai 2014 m. (žr. šios išvados 11 išnašą).

30. Nei Buveinių direktyvos 4 straipsnio 4 dalyje, nei jos 6 straipsnio 1 dalyje nėra aiškiai paminėtas apsaugos tikslų nustatymas. Vis dėlto reikalavimą nustatyti apsaugos tikslus Teisingumo Teismas pripažino privalomu ir būtinu žingsniu tarp SST įsteigimo, kaip reikalaujama pagal Buveinių direktyvos 4 straipsnio 4 dalį, ir apsaugos priemonių įgyvendinimo, kaip reikalaujama pagal jos 6 straipsnio 1 dalį²².

31. Iš tikrųjų apsaugos tikslai, dėl kurių pasirinkta saugoti konkrečią teritoriją kaip SST, bent jau tam tikru mastu egzistavo dar iki jos oficialaus įsteigimo. Atrodo, kad tai pripažįstama jurisprudencijoje, susijusioje su Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalimi²³. Šia nuostata, kuri yra vienintelė nuostata, kurioje aiškiai minimi apsaugos tikslai²⁴, siekiama užtikrinti galimybę pasiekti būsimos SST tikslus nuo pat jos įtraukimo į BST sąrašą, reikalaujant išankstinio leidimo bet kokiam projektui, kuris gali kelti pavojų šiems tikslams. Taigi, kaip pažymėjo generalinė advokatė J. Kokott, „įtraukimo į Bendrijos svarbos teritorijų sąrašą momentu tam tikri apsaugos tikslai dar nėra aiškiai nustatomi, tačiau jie išplaukia iš buveinių ir rūšių, dėl kurių teritorija saugoma, visumos <...>“²⁵.

²¹ Žr. mano išvadą byloje *Komisija / Airija (Specialių saugomų teritorijų apsauga)* (C-444/21, EU:C:2023:90, 9 punktas).

²² Žr. 2020 m. gruodžio 17 d. Sprendimą *Komisija / Graikija* (C-849/19, nepaskelbtas Rink., EU:C:2020:1047, 52 punktas).

²³ Žr. 2004 m. rugsėjo 7 d. Sprendimą *Waddenvereniging ir Vogelbeschermingsvereniging* (C-127/02, EU:C:2004:482, 54 punktas).

²⁴ Apsaugos tikslai taip pat minimi Buveinių direktyvos aštuntoje ir dešimtoje konstatuojamosiose dalyse.

²⁵ Generalinės advokatės J. Kokott išvada byloje *CFE ir Terre wallonne* (C-43/18 ir C-321/18, EU:C:2019:56, 76 punktas).

32. Atsižvelgiant į tai, kad apsaugos tikslai atspindi priežastis, dėl kurių konkrečioje teritorijoje visų pirma turi būti įsteigta SST, Teisingumo Teismo jurisprudencijoje visiškai logiškai reikalaujama, kad šie apsaugos tikslai būtų įvardyti oficialaus SST įsteigimo metu. Taigi apsaugos tikslų nurodymas yra tokio oficialaus SST įsteigimo dalis. Vadinasi, apsaugos tikslai turi būti nustatyti per tą patį šešerių metų terminą, nustatytą Buveinių direktyvos 4 straipsnio 4 dalyje²⁶.

33. Atsižvelgdama į tai, dabar išnagrinėsiu šioje byloje Komisijos nurodytą antrąją pagrindą.

IV. Antrasis pagrindas, susijęs su Buveinių direktyvos 4 straipsnio 4 dalies pažeidimu

34. Nurodydama antrąją pagrindą, Komisija tvirtina, kad Vokietija pažeidė Buveinių direktyvos 4 straipsnio 4 dalį, nes nenustatė apsaugos tikslų kai kurioms iš aptariamų 4 606 teritorijų.

35. Komisija iš esmės pateikia dviejų rūšių teiginius. Pirma, kai kurioms teritorijoms (88 iš 4 606 teritorijų) apskritai nenustatyta jokių apsaugos tikslų. Antra, daugeliui teritorijų nustatyti apsaugos tikslai nėra kiekybiniai ir išmatuojami, jie nustatyti neskiriant su teritorija siejamų interesų palaikymo ir atkūrimo ir jie nėra privalomi trečiosioms šalims. Be to, Komisija teigia, kad antrosios rūšies įsipareigojimų nevykdymas yra bendro ir nuolatinio pobūdžio.

36. Toliau aptarsiu kiekvieną iš šių teiginių atskirai.

A. Teiginys, kad Vokietija nenustatė tam tikrų teritorijų apsaugos tikslų

37. Komisija tvirtina, kad, remiantis Vokietijos per ikiteisminę procedūrą pateikta informacija, yra 88 teritorijos, kurioms apskritai nenustatyta jokių apsaugos tikslų. Ji remiasi Teisingumo Teismo jurisprudencija, pagal kurią reikalaujama nustatyti kiekvienos SST apsaugos tikslus.

38. Atsakydama į šį teiginį Vokietija tvirtina, kad nuo pagrįstos nuomonės išsiuntimo dienos iki 2022 m. kovo 31 d. ji nustatė konkrečius šių teritorijų apsaugos tikslus, išskyrus keletą teritorijų, kurios, kaip tikimasi, bus išbrauktos iš teritorijų sąrašo atliekant kitą atnaujinimą.

39. Kaip jau minėta (žr. šios išvados 30 ir 32 punktus), nustatyti apsaugos tikslus yra privaloma pagal Buveinių direktyvos 4 straipsnio 4 dalį. Valstybės narės privalo juos nustatyti teritorijoms, kuriose įsteigtos SST, per tame straipsnyje nustatytą šešerių metų laikotarpį.

40. Komisija nurodė, kad Vokietija neginčija, jog bent kai kurioms aptariamoms teritorijoms nenustatė apsaugos tikslų iki pagrįstoje nuomonėje nustatyto laikotarpio pabaigos, t. y. iki 2020 m. birželio 13 d. (žr. šios išvados 12 punktą)²⁷.

41. Šiomis aplinkybėmis manau, kad Komisijos teiginiui, jog kelioms teritorijoms nenustatyta jokių apsaugos tikslų, turi būti pritarta.

²⁶ Žr. 2020 m. gruodžio 17 d. Sprendimą *Komisija / Graikija* (C-849/19, nepaskelbtas Rink., EU:C:2020:1047, 53 punktą).

²⁷ Pagal suformuotą jurisprudenciją valstybės narės įsipareigojimų nevykdymas turi būti vertinamas atsižvelgiant į valstybės narės padėtį pagrįstoje nuomonėje nustatyto termino pabaigoje ir Teisingumo Teismas negali atsižvelgti į vėlesnius pokyčius. Žr., pavyzdžiui, 2001 m. rugsėjo 11 d. Sprendimą *Komisija / Vokietija* (C-71/99, EU:C:2001:433, 29 punktą) ir 2020 m. gruodžio 17 d. Sprendimą *Komisija / Graikija* (C-849/19, nepaskelbtas Rink., EU:C:2020:1047, 56 punktą).

B. Teiginys, kad Vokietijos nustatyti apsaugos tikslai nėra pakankamai konkretūs ir kad ši valstybė narė bendrai ir nuolat nevykdė įsipareigojimų

42. Remdamasi Vokietijos per ikiteisminę procedūrą pateikta informacija, Komisija teigia, kad ši valstybė narė, sistemingai nustatydama Buveinių direktyvos 4 straipsnio 4 dalies reikalavimų neatitinkančius apsaugos tikslus, bendrai ir nuolat nevykdė įsipareigojimų pagal šią nuostatą. Pirma, jie nėra kiekybiniai ir išmatuojami. Antra, jie nustatyti neatskiriant su teritorija siejamų saugomų interesų palaikymo ir atkūrimo. Trečia, jie nėra privalomi trečiosioms šalims.

43. Be to, Komisija tvirtina, kad kai kurie apsaugos tikslai ne tik nėra pakankamai konkretūs – iš jų taip pat matyti, kad yra susiklosčiusi situacija, kai Vokietija bendrai ir nuolat nevykdo įsipareigojimų.

44. Vokietija neigia bendrai ir nuolat nevykdanti įsipareigojimų pagal Buveinių direktyvos 4 straipsnio 4 dalį. Ji neginčija to, kad valstybės narės privalo nustatyti konkrečioms teritorijoms skirtus apsaugos tikslus. Vis dėlto Vokietija ginčija tai, kad pagal Buveinių direktyvą reikalaujama, jog apsaugos tikslai visada būtų kiekybiniai ir kad juos nustatant būtų atskirtas saugomų interesų palaikymas ir atkūrimas. Galiausiai Vokietija teigia, kad jos teisės sistemoje nustatyti apsaugos tikslai yra privalomi. Vokietija mano, kad Komisijos nuomonė nepagrįsta nei Buveinių direktyvos nuostatomis, nei Teisingumo Teismo jurisprudencija ir kad ji gali prieštarauti šios direktyvos tikslams.

45. Taigi šalių ginčas, susijęs su šioje dalyje nurodytu reikalavimu, yra ginčas dėl teisės, o ne dėl faktų. Vokietija neginčija Komisijos nurodytų faktinių aplinkybių. Ji veikiau tvirtina, kad šios faktinės aplinkybės nereiškia įsipareigojimo nustatyti pakankamai aiškius apsaugos tikslus nevykdymo. Kitaip tariant, Vokietija nepritaria Komisijos požiūriui į tai, ko reikia, kad apsaugos tikslas būtų pakankamai konkretus.

46. Mano nuomone, Komisijos požiūris, kad valstybės narės visada privalo nurodyti kiekybinius apsaugos tikslus, atskirdamos palaikymo ir atkūrimo tikslus, neišplaukia iš Buveinių direktyvos. Be to, Komisijos nuomonė apie tai, kas yra privalomos SST įsteigimo pasekmės, yra nepagrįsta. Jeigu Teisingumo Teismas sutiktų su mano siūlomu išaiškinimu, jis turėtų atmesti Komisijos teiginį, kad Vokietija bendrai ir nuolat nenustatė pakankamai konkrečių apsaugos tikslų, atitinkančių Buveinių direktyvos 4 straipsnio 4 dalies reikalavimus.

1. Teiginys, kad apsaugos tikslai turi būti kiekybiniai

47. Komisija teigia, kad yra daug teritorijų, kurioms nenustatyta kiekybinių ir išmatuojamų elementų²⁸. Komisija tvirtina, kad Buveinių direktyvos 4 straipsnio 4 dalyje reikalaujama į apsaugos tikslus įtraukti skaitinius elementus, rodančius, kaip konkrečiai saugoma teritorija turi prisidėti prie to, kad nacionaliniu lygmeniu būtų pasiekta palanki buveinės arba rūšies apsaugos būklė (pavyzdžiui, tam tikrų rūšių populiacijos padidėjimas tikslu naujų individų skaičiumi).

²⁸ Teisingumo Teismui pateiktose rašytinėse pastabose Komisija nurodo du pavyzdžius: 1) Bavarijos žemėje teritorijoms, kuriose aptinkamas buveinių tipas (6510) žemumų šienaujamos pievos (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*), nustatytas toks apsaugos tikslas: „užtikrinti palankią apsaugos būklę, palaikant, o prireikus – ir atkuriant palankią maisto medžiagų pusiausvyrą šio tipo buveinių tvarkymui, taip pat tinkamai tvarkyti esamą teritoriją“; ir 2) Badeno-Viurtembergo žemėje konkrečiai teritorijai dėl rūšies – mažosios geldutės (*Unio crassus*) – nustatytas toks apsaugos tikslas: „išsaugoti upelius ir griovius, kuriuose gausu struktūrų, kurių nuolatinė tėkmė yra nuo vidutinės iki stiprios, kurių substratas yra nuo smėlingo iki žvyringo, gerai aprūpintas deguonimi; palaikyti labai gerą vandenų būklę arba cheminį ir ekologinį potencialą be žalingo taršos smulkiosiomis nuosėdomis ar maisto medžiagomis; išsaugoti ištisinius upelius su pakankamai didelėmis žuvų šeiminių populiacijomis; išsaugoti rūšį, taip pat siekiant tinkamai tvarkyti vandentakius“.

48. Komisija mano, kad Teisingumo Teismo jurisprudencija, kurioje reikalaujama, kad apsaugos tikslai būtų pakankamai konkretūs, reiškia, jog jie turi būti kiekybiniai (a dalis). Komisija taip pat remiasi Buveinių direktyvos tikslais (b dalis) ir tekstu (c dalis), taip pat kitų valstybių narių, kurios yra nustačiusios kiekybinius apsaugos tikslus, pavyzdžiais (d dalis).

49. Vokietija nesutinka su Komisijos teiginiais. Ši valstybė narė, be kita ko, tvirtina, kad konkretūs apsaugos tikslai, nesvarbu, ar kiekybiniai, ar ne, turi būti patikrinami. Nors dėl tam tikrų buveinių tipų ir rūšių galima nurodyti grynai kiekybinius rodiklius, jais nereikėtų remtis kaip bendru kriterijumi. Pirma, iš anksto nustatyto rodiklio pasiekimas arba nepasiekimas neatspindi apsaugos teritorijos būklės. Antra, toks požiūris nėra tinkamas kalbant apie sudėtingas arba dinamiškas apsaugos teritorijas. Trečia, jį taikant neatsižvelgiama į tinklo „Natura 2000“ vientisumą ir ekologinių ryšių buvimą tame tinkle (e dalis).

50. Priešingai, nei teigia Komisija, nesu įsitikinusi, kad apsaugos tikslai neatitinka Buveinių direktyvos 4 straipsnio 4 dalies vien todėl, kad jie nėra kiekybiniai. Iš eilės aptarsiu Komisijos ir Vokietijos argumentus.

a) Komisijos argumentai, grindžiami Teisingumo Teismo jurisprudencija

51. Jurisprudencijoje, kuria remiasi Komisija, t. y. Sprendime *Komisija / Graikija*²⁹, Teisingumo Teismas nurodė, kad apsaugos tikslai buvo nepakankami, nes jie buvo pernelyg bendri ir netikslūs bei nesusiję su teritorijoje aptinkamais pagrindiniais buveinių tipais ir rūšimis. Atsižvelgiant į šį sprendimą negalima daryti išvados, kad pakankamai konkretus – tai kiekybinis.

52. Taigi jurisprudencijoje dar neatsakyta į klausimą, ar reikalavimas, kad apsaugos tikslai būtų pakankamai konkretūs, reiškia, kad jie visada turi būti kiekybiniai. Siūlau Teisingumo Teismui taikyti aiškinimą, kad tam, jog apsaugos tikslai būtų pakankamai tikslūs, jie ne visada turi būti kiekybiniai.

53. Iš jurisprudencijos matyti, kad apsaugos tikslai negali būti aptakūs. Atsižvelgiant į juos privalo būti galima patikrinti, ar taikant šiais tikslais grindžiamas priemonės galima pasiekti pageidaujamą teritorijos apsaugos būklę. Vis dėlto pritarčiau Vokietijai, kad tai, ar siekiant pakankamo konkretumo būtina nustatyti kiekybinius rodiklius, negali būti nustatyta bendrai, o veikiau priklauso nuo konkrečioje teritorijoje susiklosčiusių aplinkybių. Kartais apsaugos tikslą reikia išreikšti skaičiais, tačiau tai, ar taip yra, galima nustatyti tik kiekvienu konkrečiu atveju³⁰.

54. Konkrečiu atveju Komisija turi įrodyti, kad siekiant apsaugoti tam tikroje teritorijoje aptinkamus buveinių tipus ir rūšis reikia nustatyti kiekybinius apsaugos tikslus.

²⁹ Žr. 2020 m. gruodžio 17 d. sprendimą (C-849/19, nepaskelbtas Rink., EU:C:2020:1047, visų pirma 57–59 punktai).

³⁰ 2012 m. Pranešime dėl „Natura 2000“ teritorijų apsaugos tikslų nustatymo, su kuriuo galima susipažinti internete adresu: https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/commission_note/commission_note2_EN.pdf, p. 6, Komisija nurodo: „„Natura 2000“ teritorijų apsaugos tikslai turi būti kiek įmanoma aiškūs ir paprasti, jie turi sudaryti sąlygas praktiškai parengti apsaugos veiklos priemones. Juos reikia nustatyti naudojant konkrečius terminus ir, jei įmanoma, įvertinti kiekybiškai skaičiais ir (arba) dydžiu“ (išskirta mano). Taigi atrodo, kad pati Komisija nemano, jog apsaugos tikslai visada turi būti išreikšti skaičiais.

55. Siūlomą požiūrį, kad apsaugos tikslai nebūtinai turi būti kiekybiniai, patvirtina mokslinė literatūra. Pažymima, kad vienas iš pagrindinių apsaugos tikslų elementų yra teritorijų ekologinė svarba, vertinama pagal Buveinių direktyvos III priedo kriterijus, kurie yra ir kokybiniai, ir kiekybiniai³¹.

b) Komisijos argumentai, grindžiami Buveinių direktyvos tikslais

56. Komisija gina savo poziciją, kad apsaugos tikslai turi būti kiekybiniai, remdamasi Buveinių direktyvos 1 straipsniu, kuriame apibrėžta sąvoka „[buveinių tipų ir rūšių] palanki apsaugos būklė“, kurią reikia pasiekti.

57. Vis dėlto šis argumentas nėra įtikinamas, nes palankios apsaugos būklės vertinimo kriterijai yra ne tik kiekybiniai, bet ir kokybiniai³².

58. Be to, Komisija teigia, kad Buveinių direktyvos 20 straipsnyje nurodytame komitete valstybės narės susitarė nustatyti kiekybines pamatines vertes, rodančias ribą, nuo kurios pasiekama palanki buveinės tipo arba rūšies apsaugos būklė, į kurias jos turi atsižvelgti teikdamos ataskaitas pagal šios direktyvos 17 straipsnį. Remdamasi tuo, Komisija daro išvadą, kad pagal Buveinių direktyvos 4 straipsnio 4 dalį apsaugos tikslai privalo būti ir kiekybiniai.

59. Be to, Komisija remiasi Vokietijos 2013–2018 m. laikotarpio ataskaitoje, pateiktoje pagal Buveinių direktyvos 17 straipsnį, esančiais empiriniais įrodymais, iš kurių matyti, kad apie 80 % Vokietijoje saugomų buveinių tipų ir rūšių apsaugos būklė vis dar yra nepalanki. Ji teigia, kad Vokietijai nepavyko užtikrinti palankios apsaugos būklės, nes nebuvo nustatyta kiekybinių apsaugos tikslų.

60. Vokietija pirmiausia atmeta Komisijos nustatytą pamatinių verčių ir reikalavimų, kuriuos turi atitikti apsaugos tikslai pagal Buveinių direktyvos 4 straipsnio 4 dalį, ryšį. Tokios pamatinės vertės yra tik priemonė šios direktyvos 17 straipsnyje nustatytiems įpareigojimams teikti ataskaitas įvykdyti ir yra susijusios ne konkrečiai su padėtimi įvairiose SST, o su visa atitinkamos valstybės narės teritorija. Be to, jeigu ataskaitoje daroma išvada, kad tam tikrų buveinių arba rūšių palanki apsaugos būklė dar nepasiekta, iš to negalima daryti išvados, kad nustatyti konkrečių SST apsaugos tikslai yra nepakankami. Galima tik daryti išvadą, kad šie apsaugos tikslai apskritai nepasiekti. Vokietija atmeta teiginį, kad ataskaitose nurodytas tendencijas, net jei jos ir nepalankios, lėmė tai, kad nebuvo nustatyta kiekybinių apsaugos tikslų.

61. Sutinku su Vokietija. Nesuprantu ryšio tarp nepasiektų kiekybinių ribų, į kurias susitarta atsižvelgti teikiant ataskaitas, ir argumento, kad apsaugos tikslai privalo būti kiekybiniai.

c) Komisijos argumentai, grindžiami Buveinių direktyvos tekstu

62. Komisija papildomai remiasi Buveinių direktyvos 6 straipsniu.

³¹ Šiuo klausimu žr. Stahl, L., „The concept of “conservation objectives in the Habitats Directive: a need for a better definition?”, leidinyje Born, C.-H., Cliquet, A., Schoukens, H., Misonne, D. ir Van Hoorick, G., *The Habitats Directive in its ES Environmental Law Context: European Nature's Best Hope?*, Routledge, London, 2015, p. 56, 63.

³² Žr. Buveinių direktyvos 1 straipsnio e ir i punktus.

63. Kiek tai susiję su argumentais, grindžiamais Buveinių direktyvos 6 straipsnio 1 dalimi, nesuprantu, kaip kiekybinių apsaugos tikslų nebuvimas prieštarautų reikalavimams nustatyti būtinas apsaugos priemonės. Iš tiesų, kaip pažymėjau išvadoje byloje *Komisija / Airija (Specialių saugomų teritorijų apsauga)*³³, apsaugos priemonės privalo atitikti apsaugos tikslus. Vis dėlto tai nereiškia, kad šie tikslai visada turi būti kiekybiniai.

64. Komisija savo argumentus taip pat grindžia Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalimi; ji teigia, kad tik kiekybiniai apsaugos tikslai gali būti kriterijus vertinant plano arba projekto poveikį teritorijai. Neigiamas poveikis apsaugos tikslams gali būti užtikrintai atmestas tik tuo atveju, jeigu jis yra pakankamai konkrečiai apibrėžtas pasitelkiant kiekybinius elementus. Siekdama tai pagrįsti, Komisija pateikia pavyzdį. Ji paaiškina, kad vertinant poveikį, kurį siūloma hidroelektrinė gali turėti saugomoms žuvų rūšims saugomoje teritorijoje, Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalyje reikalaujamą tikrumą galima užtikrinti tik tuo atveju, jeigu teritorijos apsaugos tiksluose nurodyti duomenys apie šių žuvų rūšių individų skaičių ir jų amžiaus struktūrą, reikalingi palankiai apsaugos būklei nustatyti.

65. Vis dėlto byloje, kurioje aptartu atveju buvo susiklosčiusi panaši situacija, Teisingumo Teismas nusprendė, kad Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalis nepažeista, nors nebuvo nustatyta tokių kiekybinių apsaugos tikslų.

66. Kalbu apie bylą, kurioje priimtas Sprendimas *Komisija / Vokietija*³⁴. Toje byloje aptartu atveju Komisija prieš Vokietiją pradėjo procedūrą dėl įsipareigojimų neįvykdymo, be kita ko, remdamasi tuo, kad ši neteisingai įvertino tam tikras priemones pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalį. Tos priemonės buvo susijusios su netoli Moorburg elektrinės įrengtu žuvitakiu, kuris buvo skirtas žuvų nuostoliams, susidarantiems veikiant elektrinei, kuri ėmė didelį kiekį vandens iš netoliese esančios upės, kompensuoti. Ši upė buvo kelių žuvų rūšių migracijos kelias, patenkantis į kelias aukščiau esančias „Natura 2000“ teritorijas, kurių apsaugos tikslai apima šias rūšis.

67. Teisingumo Teismas sprendime konstatavo, kad žuvitakis leidžia padidinti migruojančių žuvų išteklius ir suteikia šioms rūšims galimybę greičiau pasiekti neršimo vietas, taigi jis turėtų kompensuoti nuostolius prie Moorburg elektrinės ir dėl to aukščiau šios elektrinės esančių „Natura 2000“ teritorijų apsaugos tikslai reikšmingai nepaveikiami. Teisingumo Teismas atliko vertinimą nesiremdamas jokiais kiekybiniais apsaugos tikslais³⁵.

68. Be to, jurisprudencijoje yra ir kitų pavyzdžių, iliustruojančių, kad Teisingumo Teismas galėjo įvertinti, ar Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalyje nustatyti įpareigojimai įvykdyti, nesant kiekybinių apsaugos tikslų³⁶.

³³ Žr. C-444/21, EU:C:2023:90, 87 punktą.

³⁴ Žr. 2017 m. balandžio 26 d. sprendimą (C-142/16, EU:C:2017:301, visų pirma 6–9 ir 14 punktai).

³⁵ Vis dėlto Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad Vokietijos valdžios institucijų atliktame poveikio vertinime nėra galutinių išvadų dėl žuvitakio veiksmingumo, tik nurodyta, kad veiksmingumas bus patvirtintas praėjus keleriems stebėjimo metams. Taigi leidimo išdavimo metu žuvitakis negalėjo kartu su kitomis priemonėmis užtikrinti, kad nekils jokių pagrįstų abejonų dėl to, ar minėta elektrinė nedaro neigiamo poveikio teritorijos vientisumui. Vadinas, leidusi įgyvendinti tos elektrinės statybos projektą, Vokietija neįvykdė įsipareigojimų pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalį. Žr. 2017 m. balandžio 26 d. Sprendimą *Komisija / Vokietija* (C-142/16, EU:C:2017:301, visų pirma 36–38 ir 45 punktai).

³⁶ Žr., be kita ko, 2013 m. balandžio 11 d. Sprendimą *Sweetman ir kt.* (C-258/11, EU:C:2013:220, 45 punktą), kuriame Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad „saugojimo tikslas atitinka minėtos teritorijos esminių savybių, t. y. klinčių grindinio, geros būklės palaikymą“. Taip pat žr., pavyzdžiui, 2007 m. gruodžio 13 d. Sprendimą *Komisija / Airija* (C-418/04, EU:C:2007:780, 259 punktą); 2011 m. lapkričio 24 d. Sprendimą *Komisija / Ispanija* (C-404/09, EU:C:2011:768, 101 punktą); 2014 m. gegužės 15 d. Sprendimą *Briels ir kt.* (C-521/12, EU:C:2014:330, 22 punktą) ir 2018 m. balandžio 17 d. Sprendimą *Komisija / Lenkija (Belovežo giria)* (C-441/17, EU:C:2018:255, 157 punktą).

69. Taigi manau, kad Komisijos argumentai, grindžiami Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalimi, nepatvirtina teiginio, kad apsaugos tikslai visada privalo būti kiekybiniai.

d) Komisijos argumentai, grindžiami kitų valstybių narių pavyzdžiais

70. Galiausiai Komisija teigia, kad jos reikalavimas nustatyti kiekybinius rodiklius nėra nepagrįstas, nes yra valstybių narių, kurios nustato kiekybinius apsaugos tikslus – ji remiasi Belgijos, Bulgarijos, Lietuvos ir Rumunijos pavyzdžiais³⁷.

71. Vokietija, atsakydama į šį argumentą, teigia, kad pasirinkti pavyzdžiai yra epizodiniai ir neparodo bendro požiūrio, taikomo nustatant apsaugos tikslus. Ji taip pat pažymi, kad nurodytos valstybės narės yra tarp tų, prieš kurias Komisija yra pradėjusi procedūras dėl įsipareigojimų, nustatytų Buveinių direktyvos 4 straipsnio 4 dalyje ir 6 straipsnio 1 dalyje, neįvykdymo.

72. Mano nuomone, iš valstybių narių praktikos negalima daryti išvados apie Buveinių direktyvoje nustatytus reikalavimus. Taigi Komisijos argumentai neturi reikšmės.

e) Vokietijos argumentai dėl to, kodėl negalima visuotinai taikyti kiekybinio požiūrio

73. Vokietija tvirtina, kad nors ir įmanoma nustatyti kiekybinius tam tikrų buveinių tipų ir rūšių apsaugos tikslus, jų nereikėtų vertinti kaip bendro kriterijaus. Ši valstybė narė nurodo tris priežastis, kodėl taip yra.

74. Pirma, vien kiekybinis požiūris, pagrįstas buveinių tipo užimamos teritorijos plotu, negali atspindėti šių teritorijų būklės. Vokietija aiškina, kad, pavyzdžiui, Komisijos paminėtas 10 % padidėjęs buveinių tipo (6510) žemumų šienaujamos pievos plotas gali reikšti, kad apsaugos būklė pagerėjo, tačiau esamų teritorijų būklė tuo pat metu gali blogėti. Taigi kiekybinis apsaugos tikslas pats savaime neparodytų, ar pasiekta palanki teritorijos būklė.

75. Antra, kiekybinis požiūris netinka sudėtingiems buveinių tipams arba dinamiško pobūdžio saugomoms teritorijoms (kuriose tam tikrų sudėtingų buveinių elementų arba skirtingų buveinių tipų pobūdis saugomoje teritorijoje nuolat kinta ir jie sąveikauja tarpusavyje). Kiekybiniai apsaugos tikslai negali tinkamai atspindėti šios pageidaujamos raidos ir yra nesuderinami su visos teritorijos apsaugos būkle, nes šios raidos ir jos poveikio apsaugos būklei negalima apskaičiuoti – juos reikia vertinti kokybiniu požiūriu.

76. Trečia, kiekybiniai apsaugos tikslai, susiję su atskiromis SST, gali neatitikti tinklo „Natura 2000“ vientisumo ir jie gali būti nustatyti neatsižvelgiant į šiame tinkle egzistuojančius ekologinius ryšius.

³⁷ Teisingumo Teismui pateiktose rašytinėse pastabose Komisija remiasi šiais pavyzdžiais: 1) Belgijoje Flandrijos regionas nustatė buveinių tipui (1130) upių žiotys papildomų 2 150 ha pamatinę vertę, kad būtų pasiekta palanki apsaugos būklė – tai lemia kiekybinius apsaugos tikslus, o dėl vienos teritorijos buveinių tipo (9120) atlantiniai acidofiliniai bukų miškai su bugieniais (*Ilex*) ir kartais kukmedžiais (*Taxus*) krūmų arde (*Quercion robori-petraeae* arba *Ilici Fagenion*) nurodyta, kad be esamų 4 ha šio buveinių tipo reikia dar 13 ha; 2) Bulgarija dėl vienos teritorijos yra nustačiusi, kad (prioritetinis) buveinių tipas (1530) panoninės druskingosios stepės ir druskingosios žemapelkės turi nuolat būti paplitęs ne mažesniame kaip 29,51 ha plote; 3) Lietuva vienai teritorijai nustatė kiekybinį apsaugos tikslą atkurti palankią buveinių tipo (6450) Šiaurės borealinės aliuvinės pievos apsaugos būklę ne mažesniame kaip 17,1 ha plote, o (prioritetinei) rūšiai – niūriaspalviui auksavabaliui (*Osmoderma eremita*) – nustatė apsaugos tikslą užtikrinti jam tinkamą buveinę ne mažesniame kaip 0,9 ha plote, ir 4) Rumunija vienai teritorijai nustatė buveinių tipo (3220) alpinės upės kartu su žoline jų pakrančių augalija apsaugos tikslą – ne mažiau kaip 10 ha, atsižvelgdama į dabartinę 1–2 ha būklę, o vabalų rūšiai *Morimus funereus* nustatė siektiną 10 000–50 000 individų rodiklį, atsižvelgdama į dabar esamus 5 000–10 000 individų, ir apskaičiavo, kad tokiai populiacijai pasiekti reikia 68 800 ha buveinių ploto (palyginti su dabartiniais tik 13 765 ha).

77. Vokietija pateikia su tuo susijusį pavyzdį. *Oenanthe conioidea*, endeminė Elbės žiočių – labai dinamiškos sudėtingos buveinės – augalų rūšis, yra pionierinis augalas, kuris kolonizuoja atvirus plotus pagal potvynius ir atoslūgius. Tai lemia didelius populiacijos svyravimus vykstant natūraliai rūšies evoliucijai, nekeliant pavojaus jos apsaugos būklei, todėl nepasiekus teritorijoms nustatytų pamatinių verčių nebūtinai reikia imtis rūšiai palankių veiksmų. Be to, šios rūšies paplitimo arealą apima daugybė SST, kurios yra tarpusavyje susijusios ir kurių populiacijos tarpusavyje sąveikauja. Rūšies evoliucija yra dinamiška ne tik SST viduje, bet ir tarp skirtingų SST, kurioms ši rūšis yra svarbi. Kiekybinis kiekvienos SST indėlis į visos rūšies išsaugojimą taip pat gali labai skirtis bendrai apsaugos būklei nesikeičiant. Taigi kiekvienos SST indėlį į rūšies išsaugojimą ilgainiui galima nustatyti tik kokybiniu požiūriu.

78. Manau, kad Vokietijos argumentai yra įtikinami. Dėl Buveinių direktyvos saugomų buveinių ir rūšių skirtumų reikia taikyti lankstų požiūrį ir kiekvienu konkrečiu atveju parinkti tinkamus apsaugos tikslus, atitinkančius konkrečios teritorijos poreikius. Kartais apsaugos tikslai turi būti kiekybiniai, tačiau kartais juos galima nustatyti tik naudojant kokybinius rodiklius. Taigi siūlau Teisingumo Teismui atmesti Komisijos požiūrį, kad kiekvieno buveinių tipo ir rūšies apsaugos tikslai turi būti kiekybiniai.

79. Apibendrinama manau, kad Komisijos teiginys, jog Vokietija pažeidė Buveinių direktyvos 4 straipsnio 4 dalį, nes nustatė kiekybiškai neapibrėžtus apsaugos tikslus, yra nepagrįstas, nes Buveinių direktyvoje nereikalaujama, kad apsaugos tikslai visada būtų kiekybiniai.

2. Teiginys, kad nustatant apsaugos tikslus reikia atskirti saugomų interesų palaikymą ir atkūrimą

80. Komisija tvirtina, kad yra daug teritorijų, kuriose apsaugos tikslai nustatyti neskiriant su teritorija siejamų saugomų interesų palaikymo ir atkūrimo³⁸.

81. Komisijos nuomone, tam, kad būtų laikomasi Buveinių direktyvos, apsaugos tikslai turi būti skiriami pagal tai, ar siekiama palaikyti, ar atkurti palankią buveinių ir rūšių, kurias apima SST, apsaugos būklę.

82. Komisija remiasi Teisingumo Teismo jurisprudencija, kurioje nurodyta, kad apsaugos tikslai turi būti pakankamai konkretūs, ir daro išvadą, kad dėl tokio konkretumo būtina atskirti palaikymą ir atkūrimą. Be to, ji remiasi Buveinių direktyvos tekstu. Šiuo klausimu Komisija pažymi, kad toks skirstymas kartojamas visoje Buveinių direktyvoje ir yra labai svarbus pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 1 dalį nustatant būtinas apsaugos priemones, kurios turi būti vykdomos remiantis šiais tikslais, taip pat pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalį vertinant, ar planas arba projektas gali daryti reikšmingą poveikį teritorijai. Galiausiai Komisija remiasi kitos valstybės narės pavyzdžiu³⁹.

³⁸ Teisingumo Teismui pateiktose rašytinėse pastabose Komisija pateikia tris pavyzdžius: 1) Bavarijos valdžios institucijos nustatė buveinės tipo (6210) pusiau natūralios sausos pievos ir krūmų facijos (*Festuco-Brometalia*) ant kalkingų substratų apsaugos tikslą: „gamtinių sausų pievų ant klinčių substratų be sumedėjusių augalų palaikymas ir, prireikus, atkūrimas“; 2) Brandenburge vienoje teritorijoje buveinių tipui (6240) subpanoninės stepinės pievos nustatytas toks apsaugos tikslas: „struktūriškai ir rūšių turtingų pusiau sausų ir stepinių pievų palaikymas ir atkūrimas“; ir 3) Žemutinėje Saksonijoje vienoje teritorijoje buveinių tipui (91D0) pelkiniai miškai nustatyti šie apsaugos tikslai: „palankios apsaugos būklės palaikymas ir atkūrimas“.

³⁹ Teisingumo Teismui pateiktose rašytinėse pastabose Komisija remiasi Belgijos Valonijos regiono pavyzdžiu, kuriame buveinių tipui (5110) pastovios paprastojo buksmedžio *Buxus sempervirens* bendrijos ant uolų šlaitų (*Berberidion p.p.*) nustatytas apsaugos tikslas jį tik „palaikyti“, nes nei jo plotas, nei aplinkos kokybė neturėtų būti didinami (gerinami); o buveinių tipui (6210) pusiau natūralios sausos pievos ir krūmų facijos (*Festuco-Brometalia*) ant kalkingų substratų – „atkurti“ 150 ha ir ekologinę kokybę.

83. Komisija, remdamasi tuo, kad, jos manymu, nustatant apsaugos tikslus turi būti aiškiai atskirtas palaikymas ir atkūrimas, daro išvadą, kad apsaugos tikslai, nustatyti jų neatskiriant (tokių atvejų nuolat pasitaiko Vokietijoje), neatitinka Buveinių direktyvos.

84. Vokietija ginčija Komisijos požiūrį. Nors ši valstybė narė sutinka, kad kiekvienai SST turėtų būti nustatyti aiškūs ir nedviprasmiški apsaugos tikslai, ji teigia, kad tai, ar šie tikslai pasiekiami palaikant, ar atkuriant saugomus interesus, priklauso nuo faktinės SST būklės. Palaikymo ir atkūrimo priemonės turi būti įgyvendinamos atsižvelgiant į tai, kaip kiekvienu atveju kinta faktinė buveinės tipo arba rūšies būklė.

85. Vokietija mano, kad formuluojant apsaugos tikslus nėra pagrindo atskirti palaikymą ir atkūrimą – veikiau reikėtų apibrėžti siekiamus kokybinius arba kiekybinius rodiklius, kad apsaugos tikslas būtų nustatytas siekiant atkurti, kol tokie rodikliai dar nėra pasiekti, ir palaikyti šiuos rodiklius atitinkančią būklę, kai tik jie bus pasiekti.

86. Ši valstybė narė taip pat teigia, kad jei, Komisijos nuomone, apsaugos tikslai turi būti skirstomi pagal tai, ar jie turi būti pasiekti palaikant saugomus interesus, ar juos atkuriant, tuomet kiekvieną kartą keičiant apsaugos laipsnį SST reikėtų koreguoti atitinkamą kiekvieno buveinių tipo ir rūšies apsaugos tikslą. Ypač dinamiškose buveinėse, kaip antai Elbės žiotyse, kur aptinkama Komisijos paminėta augalų rūšis *Oenanthe conioides*, apsaugos tikslus gali tekti ne kartą pritaikyti prie besikeičiančių aplinkos sąlygų. Dėl to gali susiklostyti situacija, kai tarpiniu laikotarpiu nenustatomi apsaugos tikslai, skirti palaikyti, o tik apsaugos tikslai, skirti atkurti, arba atvirkščiai. Taigi taikant požiūrį, kurio laikosi Komisija, gali atsirasti apsaugos lygio spragų.

87. Vokietija taip pat atmeta Komisijos argumentus, grindžiamus Buveinių direktyvos tekstu. Visų pirma tai, kad visame šios direktyvos tekste įtvirtinta tikslo palaikyti ir tikslo atkurti dichotomija, nereiškia, kad Vokietijos taikoma praktika yra netinkama, nes privaloma siekiama būklė visada turi būti arba palaikoma, arba atkurta. Be to, neatrodo, kad palaikymas ir atkūrimas turėtų būti atskirti vienas nuo kito; iš Buveinių direktyvos aštuntos konstatuojamosios dalies, siejamos su 3 straipsnio 1 dalimi matyti, kad yra vienas kintamas kriterijus: siekiama apskritai užtikrinti palankią apsaugos būklę, o palaikymo arba atkūrimo priemonės grindžiamos dinamiškai kintančiomis aplinkybėmis kiekvienu konkrečiu atveju.

88. Dėl Buveinių direktyvos 6 straipsnio 1 dalies Vokietija sutinka, kad apsaugos priemonės, kuriomis siekiama palaikyti saugomo intereso būklę, skiriasi nuo priemonių, kuriomis siekiama ją atkurti. Vis dėlto atsižvelgiant į tai negalima daryti išvadų dėl reikalavimų, kuriuos turi atitikti apsaugos tikslai. Kalbant apie argumentus, grindžiamus Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalimi, klausimas, ar siūlomas planas arba projektas gali daryti reikšmingą poveikį teritorijai, priklauso nuo konkrečių sąlygų, susiklosčiusių teritorijoje vertinimo metu, o ne nuo formalaus praeityje padaryto pasirinkimo dėl to, ar teritorijos apsaugos tikslai turi būti siejami su palaikymu, ar su atkūrimu. Iš tiesų šiuo klausimu Vokietija taip pat tvirtina, kad Teisingumo Teismas yra nusprendęs, jog nedarant tokio skirtumo suformuluotas apsaugos tikslas nėra netinkamas⁴⁰.

89. Ar pagal Buveinių direktyvą valstybės narės, nustatydamos SST apsaugos tikslus, privalo atskirti poreikį palaikyti ir atkurti?

⁴⁰ Šiuo klausimu Vokietija remiasi 2018 m. liepos 25 d. Sprendimu *Grace ir Sweetman* (C-164/17, EU:C:2018:593, 36 punktą), kuriame Teisingumo Teismas konstatavo, kad „SAT apsaugos tikslas yra palaikyti ar atkurti palankias javinių lingių apsaugos sąlygas. Konkrečiau kalbant būtent suteikiant saugomai rūšiai buveinę, kurioje yra maitinimosi teritorija, SAT leidžia įgyvendinti šį tikslą“. Galiausiai Teisingumo Teismas nusprendė, kad toje byloje išnagrinėtas siūlomas projektas neatitiko Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalies reikalavimų (žr. to sprendimo 42–57 punktus).

90. Visų pirma panašiai kaip ir dėl to, ką esu nurodžiusi dėl klausimo, ar apsaugos tikslai turi būti kiekybiniai (žr. šios išvados 51 ir 52 punktus), Teisingumo Teismo jurisprudencijoje, kurioje nurodyta, kad apsaugos tikslai turi būti pakankamai konkretūs, neatsakyta į klausimą, ar tai reiškia, kad nustatant tokius tikslus turi būti atskirtas palaikymas ir atkūrimas. Taigi Komisija negali remtis šia jurisprudencija, siekdama pagrįsti savo požiūrį dėl tokio atskyrimo būtinumo. Be to, kaip jau paaiškinta šios išvados 72 punkte, argumentai, grindžiami vienos valstybės narės praktika, neturi reikšmės.

91. Vis dėlto norėčiau pabrėžti, kad apskritai Buveinių direktyvos tikslas, kaip nurodyta jos 2 straipsnio 1 dalyje, yra palaikyti biologinę įvairovę. Tai taip pat nurodyta jos preambulėje:

„kadangi šios direktyvos tikslas – skatinti biologinės įvairovės *palaikymą*, atsižvelgiant į ekonominius, socialinius, kultūrinius ir regioninius reikalavimus, todėl ši direktyva prisideda prie bendro subalansuotos plėtros siekio; kadangi siekiant *išlaikyti* biologinę įvairovę, *gali tam tikrais atvejais prireikti palaikyti* ar netgi *skatinti* žmogaus veiklą“⁴¹.

92. Taigi biologinei įvairovei išsaugoti reikia imtis skirtingų veiksmų, atsižvelgiant į tai, ar tam tikrų buveinių arba rūšių apsaugos būklė yra palanki, ar ne. Trumpai tariant, buveinės arba rūšies būklė yra palanki, kai jai nereikia žmogaus veiksmų tam, kad išliktų artimiausioje ateityje⁴². Steigdamos SST valstybės narės turi aiškiai nurodyti jų paskirtį, atsižvelgiant į bendresnius biologinės įvairovės išsaugojimo tikslus, taip pat buveinių ir rūšių, dėl kurių buvo pasirinkta įtraukti tą konkrečią teritoriją į „Natura 2000“, būklę (palanki ar ne). Todėl galiu pritarti Vokietijai, kad nustatant SST apsaugos tikslus turi būti nurodyti siekiami rodikliai (kokybiniai arba kiekybiniai), atspindintys palankią buveinių ir rūšių, dėl kurių ji įsteigta, apsaugos būklę.

93. Jei apsaugos būklė yra palanki, norint pasiekti šiuos rodiklius dažnai nereikia jokių žmogaus veiksmų (išskyrus stebėseną, siekiant įsitikinti, kad teigiama tendencija išlieka). Vis dėlto atrodo, kad daugelyje SST palanki buveinių ir rūšių, dėl kurių jos įsteigtos, apsaugos būklė nepasiekiamą⁴³. Be to, palanki apsaugos būklė gali pasikeisti dėl įvykio (natūralaus ar žmogaus sukulto), dėl kurio ji pablogėja (pavyzdžiui, dėl ilgą laiką trunkančios didelės sausros arba naftos išsiliejimo į upę). Tokiu atveju, norint pasiekti nustatytus tikslus, žmonėms reikia imtis aktyvių priemonių. Taigi tam pačiam tikslui pasiekti būtinos apsaugos priemonės kartais gali būti skirtos palaikyti, o kartais – atkurti. Nustačius tikslus, kuriuos pasiekus būtų aišku, kad apsaugos būklė yra palanki, galima imtis priemonių, kurios yra būtinos šiems tikslams pasiekti.

94. Nors tikslai lieka tie patys (arba ilgai gali tekti juos šiek tiek pakoreguoti), priemonės turi būti nuolat pritaikomos ir skirtos arba palaikyti, arba atkurti. Mano nuomone, sąvoka „apsaugos tikslai“ reiškia rodiklius, kuriuos reikia pasiekti SST. Taigi nebūtina nustatyti, ar apsaugos tikslai yra palaikymo, ar atkūrimo tikslai.

95. Institucijos, atsakingos už SST tvarkymą, kiekvieną kartą turi žinoti, ar apsaugos tikslams pasiekti reikia palaikymo, ar aktyvesnių atkūrimo priemonių, ir atitinkamai koreguoti apsaugos priemones. Mano nuomone, atskirti palaikymą ir atkūrimą tikslinga apsaugos priemonių, o ne apsaugos tikslų lygmeniu. Taikant tokią sampratą galima atskirti sąvokas „apsaugos tikslai“ ir

⁴¹ Išskirta mano.

⁴² Šiuo klausimu Buveinių direktyvos 1 straipsnio e punkte paaiškinta, ką reiškia palanki buveinės apsaugos būklė, o jos 1 straipsnio i punkte apibrėžta, kada rūšies apsaugos būklė laikoma palankia.

⁴³ Žr., pavyzdžiui, 2016 m. gruodžio 16 d. Komisijos tarnybų darbinį dokumentą „ES gamtos srities teisės aktų (Paukščių ir Buveinių direktyvų) tinkamumo patikra“, SWD(2016) 472 *final*, Briuselis, visų pirma jo 5.5, 6.1.1 ir 7 punktus; šios išvados 16 išnašoje nurodytą Komisijos ataskaitą, visų pirma jos 2, 3 ir 6 punktus.

„apsaugos priemonės“. Pagal šį požiūrį apsaugos tikslai yra pastovūs tikslai, nustatyti SST aptinkamoms buveinėms ir rūšims, o apsaugos priemonės yra dinamiška kategorija, kurią reikia nuolat koreguoti atsižvelgiant į faktinę SST apsaugos būklę. Priešingu atveju skirtumas tarp apsaugos tikslų ir apsaugos priemonių tampa tik dar laipsniškesnis, todėl nelieka būtinybės vartoti abi šias sąvokas.

96. Vokietijos praktika, pagal kurią nustatoma siekiama buveinės arba rūšies būklė ir valdžios institucijos įpareigojamos ją pasiekti kiekvienu konkrečiu atveju taikant palaikymo arba atkūrimo priemones, atitinka Buveinių direktyvą, ypač jos 2 straipsnio 2 dalyje nustatytą tikslą užtikrinti buveinių ir rūšių palankios apsaugos būklės palaikymą arba atkūrimą.

97. Apibendrindama manau, kad Komisijos teiginys, jog Vokietija pažeidė Buveinių direktyvos 4 straipsnio 4 dalį, nes nustatydama apsaugos tikslus neatskyrė su teritorija siejamų saugomų interesų palaikymo ir atkūrimo, yra nepagrįstas, nes Buveinių direktyvoje nereikalaujama, kad valstybės narės juos taip atskirtų apsaugos tikslų lygmeniu.

3. Teiginys, kad apsaugos tikslai turi būti privalomi trečiosioms šalims

98. Komisija teigia, kad yra teritorijų, kuriose apsaugos tikslai, nustatyti tvarkymo planų lygmeniu, nėra privalomi trečiosioms šalims⁴⁴.

99. Komisija laikosi nuomonės, kad pagal Buveinių direktyvos 4 straipsnio 4 dalį apsaugos tikslai turi būti nustatyti teisės aktuose, kurie yra privalomi ne tik kompetentingoms nacionalinėms institucijoms šalies viduje, bet ir trečiosioms šalims.

100. Vokietija nesutinka su šiuo požiūriu. Jos nuomone, apsaugos tikslai dėl paties savo pobūdžio, t. y. dėl to, kad jie yra „tikslai“, yra skirti ne tam, kad būtų nustatyti trečiosioms šalims, o tam, kad juos įgyvendintų kompetentingos valdžios institucijos.

101. Vis dėlto ši valstybė narė paaikšina, kad pirmiausia konkrečioms teritorijoms skirti apsaugos tikslai yra nustatomi įstatymuose arba kituose teisės aktuose, kuriais steigiamos SST, taigi jie neabejotinai yra privalomi trečiosioms šalims. Antrajame etape apsaugos priemonės ir, jei reikia, konkretnesni apsaugos tikslai išsamiau nustatomi rengiant tvarkymo ir plėtros planus, kurie taip pat yra netiesiogiai privalomi trečiosioms šalims.

102. Komisija neatmeta Vokietijos argumentų, kad teritorijos lygmens apsaugos tikslai yra nustatyti teisės aktuose, kurie apskritai yra privalomi trečiosioms šalims. Vis dėlto Komisija mano, kad tvarkymo planuose nustatyti išsamesni apsaugos tikslai nėra, bet turėtų būti teisiškai privalomi.

103. Vokietija teigia, kad pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 1 dalį nustatytas palaikymo arba atkūrimo priemonės, kurios yra būtinos apsaugos tikslams pasiekti, gali tekti įgyvendinti trečiosioms šalims. Tokiu atveju pačiuose tvarkymo ir plėtros planuose nėra numatyta būtinų

⁴⁴ Teisingumo Teismui pateiktose rašytinėse pastabose Komisija pateikia tris pavyzdžius: 1) Bavarijos „Natura 2000“ nuostatų 4 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad valdymo planuose nenustatoma jokių įpareigojimų žemės savininkams ir privačių ganyklų leidimų turėtojams, o Elbės žiočių integruotame tvarkymo plane nurodyta, kad jame nenustatyta jokių tiesioginių įpareigojimų privatiems asmenims; 2) atitinkamoje Saksonijos žemės interneto svetainėje nurodyta, kad tvarkymo planų nuostatos nėra privalomos privatiems asmenims ir kad tvarkymo planai privalomi tik gamtos apsaugos institucijoms, o kitos institucijos tiesiog turi su jais susipažinti arba į juos atsižvelgti; ir 3) Brandenburgo žemės teritorijų tvarkymo planavimo vadove nurodyta, kad tvarkymo planai privalomi gamtos apsaugos institucijoms.

sąlygų, o reikia kitų priemonių, pavyzdžiui, sudaryti sutartis arba priimti papildomas reguliavimo priemonės. Tuomet tik tose sutartyse arba papildomuose teisės aktuose įtvirtinama susitariančiųjų trečiųjų šalių pareiga vykdyti tas priemonės.

104. Vis dėlto Vokietija tvirtina, kad tvarkymo ir plėtros planuose išsamiau nurodyti apsaugos tikslai yra netiesiogiai privalomi trečiosioms šalims, nes, pirma, tokios šalys negali įgyvendinti jokio plano, projekto arba atlikti kito veiksmo, galinčio pakenkti apsaugos tikslams⁴⁵, ir, antra, SST esančių žemės sklypų savininkai turi toleruoti palaikymo ir atkūrimo priemonės⁴⁶.

105. Mano nuomone, kadangi apsaugos tikslai iš tiesų dėl paties savo pobūdžio yra „tikslai“, jie skirti būti toliau įgyvendinami – tai turi užtikrinti kompetentingos institucijos. Teisingumo Teismo jurisprudencija, kurioje teigiama, kad teritorijų steigimas turi būti privalomas⁴⁷, negali būti suprantama kaip reikalavimas, kad tokiam steigimo akte būtų nustatyti kokie nors konkretūs įpareigojimai trečiosioms šalims atlikti tam tikrus veiksmus. Vis dėlto, kaip paaikškino Vokietija, apsaugos tikslai riboja trečiųjų šalių laisvę imtis individualių veiksmų, kurie prieštarauja šiems tikslams, ir pagal juos trečiosios šalys privalo toleruoti aktyvias priemones, kurių imamasi siekiant įgyvendinti šiuos tikslus. Kai apsaugos tikslai įgyvendinami taikant priemones, tose priemonėse gali būti nustatyti konkretūs įpareigojimai trečiosioms šalims (pavyzdžiui, draudimas įeiti į tam tikrą miško dalį), jeigu tai būtina siekiant tikslo, atspindinčio palankią apsaugos būklę.

106. Apibendrinama manau, kad Komisija neįrodė, jog nenustatydama apsaugos tikslų trečiosioms šalims privalomuose teisės aktuose Vokietija pažeidė Buveinių direktyvos 4 straipsnio 4 dalį.

107. Atsižvelgiant į išdėstytus motyvus, negalima pritarti Komisijos nurodytam antrajam pagrindui, kad nustatydama apsaugos tikslus, kurie neatitinka Buveinių direktyvos 4 straipsnio 4 dalies teisinių reikalavimų, Vokietija bendrai ir nuolat nevykdė įsipareigojimų pagal šią nuostatą⁴⁸.

V. Išvada

108. Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus ir nedarydama įtakos kitų šioje byloje nurodytų pagrindų nagrinėjimui, siūlau Teisingumo Teismui:

- pripažinti, kad nenustatydama jokių 88 iš 4 606 aptariamų teritorijų apsaugos tikslų Vokietija neįvykdė įsipareigojimų pagal 1992 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyvos 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos 4 straipsnio 4 dalį;
- atmesti likusią Komisijos ieškinio antrojo pagrindo dalį.

⁴⁵ Tai garantuojama šiai bylai taikytinos redakcijos 2009 m. liepos 29 d. *Gesetz über Naturschutz und Landschaftspflege (Bundesnaturschutzgesetz)* (Gamtos apsaugos ir kraštovaizdžio tvarkymo įstatymas (Federalinis gamtos apsaugos įstatymas)) (*BGBI.* 2009 I, p. 2542) (toliau – *BNatSchG*), kuriuo Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalis perkelta į nacionalinę teisę, 34 straipsnyje.

⁴⁶ Tai garantuojama *BNatSchG* 65 straipsnyje.

⁴⁷ Šiuo klausimu žr. 2003 m. vasario 27 d. Sprendimą *Komisija / Belgija* (C-415/01, EU:C:2003:118, 22 punktą) ir 2010 m. spalio 14 d. Sprendimą *Komisija / Austrija* (C-535/07, EU:C:2010:602, 64 ir 65 punktai).

⁴⁸ Nebūtina analizuoti, ar įsipareigojimų nevykdymas yra bendro ir nuolatinio pobūdžio, nes šioje byloje nebuvo nustatyta atskirų įsipareigojimų nevykdymo atvejų. Dėl bendro ir nuolatinio pobūdžio įsipareigojimų nevykdymo sąvokos žr. mano išvadą byloje *Komisija / Airija (Specialių saugomų teritorijų apsauga)* (C-444/21, EU:C:2023:90, 103–107 punktai).